

УДК 347.121.2

**ПРАВО НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ
СВОБОДУ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ****Тарас СОФІЮК**кандидат юридичних наук, доцент,
доцентДержавний торговельно-економічний
університет (Київ)<https://orcid.org/0000-0002-8949-3336>

Метою роботи є обґрунтування необхідності законодавчого закріплення права на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою і права людини на інтелектуальну свободу. Методи дослідження. Робота виконана на підставі таких методів наукового пізнання: метод наукового аналізу, синтезу, логіко-семантичний, метод вивчення інформаційних джерел, формально-логічний, діалектичний, прогностичний.

Результати. У роботі приділено увагу питанню узгодження права на свободу творчості та пов'язаного з ним права на інформацію з правом на особисте життя та його таємницю. Окреслено обставини, за яких визнання права митця на доступ до інформації про особисте життя іншої людини за її згодою може бути виправданим. Розглянуто проблеми та перспективи узгодження інтересів фізичної особи, що здійснює право на свободу літературної творчості та з цією метою потребує інформації про особисте життя іншої людини, з інтересами людини, що прагне захистити своє право на особисте життя та його таємницю. Вказано на необхідність особливо делікатного розв'язання даного питання, коли мова йде про прагнення митця ознайомитися з інформацією про особистий досвід людей, що стали учасниками, жертвами або свідками

UDC 347.121.2

**LEGAL INSTRUMENTS FOR
UKRAINIAN AGRIBUSINESS
PRODUCTS EXPORT UNBLOCKING
TO ENSURE GLOBAL AND
REGIONAL FOOD SECURITY****Taras SOFIUK**Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor, Associate ProfessorState University of Trade and Economics
(Kyiv)

The purpose of the work is to substantiate the need for legislative consolidation of the right to access information about the personal experience of a person who has become a participant, victim or witness of a military conflict with his or her consent and the human right to intellectual freedom. Research methods. The work was performed on the basis of the following methods of scientific knowledge: the method of scientific analysis, synthesis, logical-semantic, the method of studying information sources, formal-logical, dialectical, prognostic.

The results. The work pays attention to the issue of reconciling the right to freedom of creativity and the related right to information with the right to private life and its secret. The circumstances under which recognition of the artist's right to access information about another person's personal life with his or her consent may be justified are outlined. The problems and prospects of reconciling the interests of a natural person who exercises the right to freedom of literary creativity and for this purpose needs information about the private life of another person with the interests of a person who seeks to protect his right to private life and its secret are considered. The need for a particularly delicate solution to this issue is indicated when it comes to the artist's desire to get acquainted with information about the personal experience of people who became

військового конфлікту. Вивчено підходи до питання встановлення оптимального співвідношення між зростаючою суспільною солідарністю та правом людини на індивідуальність. З'ясовано виклики і перспективи для інтелектуальної свободи у масових суспільствах. Визначено загрози для права людини на індивідуальність, що існують в сучасному світі. Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення права на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою і права людини на інтелектуальну свободу.

За результатами проведеного дослідження обґрунтовано такі висновки. Посприяти розв'язанню проблем, пов'язаних із захистом права людини на інтелектуальну свободу, можуть такі заходи. Пропонується додати до статті 300 Цивільного кодексу України нову частину 3 і викласти її в такій редакції: «Фізична особа має право на інтелектуальну свободу – право на розвиток свідомого ставлення до себе й до світу, на реалізацію творчої особистої ініціативи, на розумове зростання, в тому числі шляхом дискусії. Фізична особа є вільною від суджень, понять, почуттів та упереджень оточуючої думки, доки вона не заподіює шкоду іншим». Пропонується додати до статті 309 Цивільного кодексу України нову частину 3 і викласти її в такій редакції: «Фізична особа має право на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою задля створення літературних та художніх творів».

Ключові право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості; право на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою; право людини на індивідуальність; право фізичної особи на інтелекту-

participants, victims or witnesses of a military conflict. Approaches to the issue of establishing the optimal relationship between growing social solidarity and the human right to individuality have been studied. Challenges and prospects for intellectual freedom in mass societies are clarified. Threats to the human right to individuality that exist in the modern world are identified. The necessity of legislative consolidation of the right to get acquainted with information about the personal experience of a person who became a participant, victim or witness of a military conflict with his or her consent and the right of a person to intellectual freedom is substantiated.

Based on the results of the conducted research, the following conclusions are substantiated. The following measures can contribute to solving problems related to the protection of the human right to intellectual freedom. It is proposed to add a new part 3 to Article 300 of the Civil Code of Ukraine and to read it as follows: "A natural person has the right to intellectual freedom - the right to develop a conscious attitude towards oneself and the world, to implement creative personal initiative, to intellectual growth, including through discussion. A natural person is free from the judgments, concepts, feelings and prejudices of the surrounding opinion, as long as he or she does not harm others." It is proposed to add a new part 3 to Article 309 of the Civil Code of Ukraine and to put it in the following wording: "A natural person has the right to get acquainted with information about the personal experience of a person who has become a participant, victim or witness of a military conflict with his or her consent for the purpose of creating literary and artistic works".

Keywords: the right to freedom of literary, artistic, scientific and technical creativity; the right to get acquainted with information about the personal experience of a person who has become a participant, victim or witness of a military conflict with his or her consent; the human right to individuality; the right of an individual to

альну свободу; отримання згоди фізичної особи на доступ до інформації про її особисте життя, що необхідна для створення літературного твору

intellectual freedom; obtaining the consent of a natural person for access to information about his personal life, which is necessary for the creation of a literary work

Фізична особа має право на особисте життя. Фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб. Фізична особа має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя. Обставини особистого життя фізичної особи можуть бути розголошені іншими особами лише за умови, що вони містять ознаки правопорушення, що підтверджено рішенням суду, а також за її згодою (Стаття 301 Цивільного кодексу України).

Фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності. Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо), не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності в разі її спростування. Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, зобов'язана робити посилання на таке джерело (Стаття 302 Цивільного кодексу України).

Фізична особа має право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Фізична особа має право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості. Цензура процесу творчості та результатів творчої діяльності не допускається (Стаття 309 Цивільного кодексу України).

Дослідженням регулювання особистих немайнових прав, пов'язаних із правом фізичної особи на індивідуальність, займалися такі вчені, як А. О. Козинець [6], О. В. Кохановська [8], Н. С. Кузнецова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик [17], О. О. Кулініч [10], Н. В. Кушакова-Костицька [12], О. В. Петришин, О. С. Гиляка [16], С. О. Сліпченко [20], Р. О. Стефанчук [21], Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova [1] та інші.

Проте у вітчизняній цивілістиці недостатньо уваги приділено питанню узгодження права на свободу творчості та пов'язаного з ним права на інформацію з правом на особисте життя та його таємницю. Це зумовлює необхідність окреслення обставин, за яких визнання права митця на доступ до інформації про особисте життя іншої людини за її згодою може бути виправданим. Сучасні дослідники торкалися окремих аспектів вказаної проблеми. Було, зокрема, досліджено створення та поширення фотографічних творів з зображенням фізичних осіб [11]. Також було проаналізовано захист честі та гідності за законодавством країн континентальної Європи [5]. Проте така обставина, як отримання згоди фізичної особи на доступ до інформації про її особисте життя, що необхідна для створення літературного твору, потребує додаткового вивчення.

Це зумовлює необхідність вирішення низки важливих наукових та практичних завдань:

- розгляд проблем та перспектив узгодження інтересів фізичної особи, що здійснює право на свободу літературної творчості та з цією метою потребує інформації про особисте життя іншої людини, з інтересами людини, що прагне захистити своє право на особисте життя та його таємницю;
- вивчення підходів до питання узгодження зростаючої суспільної солідарності з правом людини на індивідуальність;
- з'ясування викликів і перспектив для інтелектуальної свободи у масових суспільствах;
- визначення загроз для права людини на індивідуальність, що існують в сучасному світі.

Метою статті є обґрунтування необхідності законодавчого закріплення права на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою і права людини на інтелектуальну свободу.

Використовуючи метод наукового аналізу, ми ставили завдання розподілити об'єкт дослідження на складові й на основі його компонентів розкрити його особливості та зв'язки з іншими елементами в системі. Метод синтезу було використано з метою об'єднання раніше виділених частин у ціле. Логіко-семантичний метод застосовано для виявлення значень використаного в дослідженні понятійного апарату та його інтерпретації. Відповідно до методу вивчення інформаційних джерел здійснено аналіз наукових праць, що стосувалися дослідження права на інтелектуальну свободу. Формально-логічний метод застосовано для приведення у відповідність із законами формальної логіки основних складових дослідження права на інтелектуальну свободу. Згідно з діалектичним методом ми виявляли еволюцію наукової думки у сфері здійснення права на інтелектуальну свободу. Прогностичний метод використано для розроблення рекомендацій стосовно вдосконалення вітчизняного цивільного законодавства.

Розпочнімо з розгляду питання визнання права митця на доступ до інформації про особисте життя іншої людини за її згодою.

Однією з історично і біологічно найважливіших причин «туги за спілкуванням» є щораз більша потреба ізольованого в роботі над «реалізацією своїх ідеалів», тобто над перетворенням у спілкуванні й за допомогою спілкування того, що в ізоляції було «цілком задовольняючим представленням ідеалу», у «цілком задовольняюче сприйняття ідеалу»: для самого себе, або для інших людей, в теперішньому або в майбутньому. Якщо індивідуум не вірить у «здійсненність» своїх ідеалів або в те, що вони «будуть збагнуті», то, все-таки, його потреба в роботі, значно посилюючись, може спонукати або навіть примушувати його перейти від «ізоляції» до спілкування, висловлюватися [2, с. 6]. Вигоди, завдані спілкуванням: «розуміння», «співрозуміння», «співчуття», «співборотьба» [2, с. 11]. Туга дуже рідко буває цілком безплідною, бо вона майже завжди може проявитися в розмові з людьми, письмово й усно, часто в діяльності й мистецтві і, таким чином, майже завжди так чи так співбумовлює життєзміни співлюдей. Цілком нездійсненна, непродуктивна, безнадійна «туга» може довести за певних обставин, за певних умов через втому до «мріяння», а від останнього до «байдужості». Повідомлена письмово, усно, мистецтвом, діяльністю тощо, «туга» може перейти до інших індивідів, поколінь і століть, більш здатних до здійснення. Так може туга, яка для першого з індивідів, які її переживали, й була нездійсненою, зробитися здійсненою для наступних індивідів, поколінь і століть, до яких вона перейшла від нього, і бути ними реалізована [2, с. 28-29].

Художнє здійснення власних або не-власних художніх і естетичних або не-художніх і не-естетичних «цілей» і «завдань» часто доставляє виникаючому таким способом мистецькому творові, – який в той самий час може бути і не-тільки-художнім твором і ні в якому разі тому не повинен бути не-художнім, не-естетичним, – воно доставляє йому порівняно тривалу і значну владу змінювати людське життя [2, с. 160-161].

Досліджувана проблема потребує особливо делікатного розв'язання, коли мова йде про прагнення митця ознайомитися з інформацією про особистий досвід людей, що стали учасниками, жертвами або свідками військового конфлікту.

Горе, річ відома, частіше зустрічається в світі, ніж радощі. Заради чого його ще відтворювати? Навіщо отруювати краплю благополуччя, яка нам залишається за похмурими образами зла і злиднів. Цілі мистецтва – накидати покрив розради й примирення на чорні сторони нашого часу. Дайте нам спокій з вашою реальністю, вона вже сама по собі досить огидна і не потребує, щоб ви посилювали її враження хитруваннями вашого критичного мистецтва [18, с. 252-253].

На ці твердження можна спробувати відповісти таким чином.

Ніхто не має права власності на свій страшний досвід. Є така тенденція: це моя проблема, це мій біль, і дайте мені спокій! Це неможливо. Ми знаємо, що найкращі книги і найкращі картини створили не жертви конфлікту. Страждання мають ще одну характеристику. Страждання дуже важко висловити, подати публічно й описати. Те, що ти в житті зазнав страшного досвіду, не означає, що ти вмієш його висловити, тим більше в художньому вигляді.

Можна навіть сказати, що це правило: жертви дуже рідко мають змогу описати той жах, якого вони зазнали. Тому потрібно дати свободу тим, хто можуть від їхнього імені висловити ці почуття. Не можна такі теми залишати у власності тієї групи, яка зазнала трагедії – може статися, що частина історії ніколи не буде втілена в художніх творах [9].

Твір митця не може виключити нічого під приводом благородства або грубості, він охоплює в свої рамки все людське життя, щасливе й нещасливе, всі почуття, всі думки людства [18, с. 209].

Було б безглуздо вимагати від митця, щоб він уникав тих чи інших тем, заради моральних цілей; навіть, ще й більш од того, немає й не може бути неморальних тем, - усяка тема моральна, і неморальним може бути тільки те чуттєве уявлення, яке вона в нас викликає [18, с. 28].

Все говорить і все заслуговує бути вислуханим! Найважче – вміти слухати [3, с. 115].

До того ж добрі твори містять внутрішню (типову) правду, більш цінну, ніж поодинокі реальні становища, в які нас ставить в конкретних випадках життя, так що за допомогою художнього твору ми сприймаємо конфлікт багато сильніше і розуміємося на ньому краще, ніж за одного тільки суб'єктивного переживання конфліктів [15, с. 242].

Опріч того, соціологічна патологія здобуває в художній літературі (а також і в інших видах мистецтва) надзвичайно важливу допомогу. Письменники перші, й великий час самі обробляли поле соціологічної теорії страждань, – допоки наука дозріла, щоб викрити страждання по-своєму і трактувати його з більш високого й іншого погляду. Тут тому мистецтво було й залишиться справжнім піонером і попередником науки. Ніщо не може замінити того матеріалу, який наука з цього погляду може почерпнути від мистецтва. Далі – такий симбіоз між наукою й мистецтвом вельми важливий і добродійний. Белетрист змальовує конкретний випадок з такою наочністю й силою, якої ніколи не добувається вчений; через те, що наука працює коло абстракцій, закономірностей, які їй потрібно виявити й досліджувати шляхом індукції; митець же, навпаки, має до діла не з абстракцією, а з конкретністю, яку він «описує» за допомогою мистецтва, і цим митець подає сировинний матеріал для наукових дослідів [15, с. 242-243].

Тому необхідно законодавчо закріпити право на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою як невід'ємну частину права на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Ми пропонуємо сформулювати відповідне законодавче визначення таким чином: «Фізична особа має право на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою задля створення літературних та художніх творів».

Іншим важливим питанням є обґрунтування необхідності законодавчого закріплення права людини на інтелектуальну свободу як невід'ємної складової права фізичної особи на індивідуальність.

Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей (ст. 23 Конституції України).

Всі ми по черзі проходимо через одні й ті ж роздуми, однак для кожного з нас вони видаються чимось новим, несподіваним. Наші страждання анітрохи не слабшають від того, що ті, які жили до нас, зносили ті самі страждання; зате жодна з наших радощів не втрачає своєї сили від того, що наші спочили батьки зазнавали подібних же радощів. Життя завжди однаково і нескінченно повторюється, – ось загальне місце, яке так само старе, як саме життя. Але ми надаємо цьому незмінному життю, його радощам і стражданням, які хочемо зробити своїми, той, непіддатний визначенню, відтінок, який називається особистістю [3, с. 285].

Для вивчення досліджуваного питання необхідно звернути увагу на узгодження зростаючої суспільної солідарності з правом людини на індивідуальність.

Додержання рівноваги, узгодження зростаючої індивідуальності зі зростаючою солідарністю – таке завдання, яке доводиться вирішувати сучасним суспільствам [3, с. 433-434].

Тяжким злом є не шалений конфлікт між частинами істини, а спокійне пригнічення однієї її половини; доки люди мусять слухати обидві сторони, завжди залишається якась надія; і саме коли вони приділяють увагу лише одній з них, помилки грубнуть до стану упереджень, а сама істина перестає справляти вплив істини, зазнаючи перебільшення і тому перетворюючись на фальшивку. І оскільки існує мало властивостей розуму, рідкісніших, ніж суддівський дар, що надає змогу проводити інтелектуальний судовий процес між двома сторонами питання, коли адвокатом представлена тільки одна сторона, то шанси на перемогу істини пропорційно залежать від того, наскільки кожна її сторона, кожна точка зору, котра втілює якийсь із фрагментів істини, не тільки знайде собі адвокатів, але й отримає такий захист, який приверне до себе увагу судді. А що панівна точка зору на будь-яке питання рідко чи й ніколи не являє собою всієї істини, то решта істини має змогу потрапити до нас лише через зіткнення протилежних точок зору [14, с. 62].

У житті протилежні думки і пристрасті приходять звичайно до згоди тільки за допомогою взаємних поступок, і навіть ті з них, які торжествують, виявляються потім більш поміркованими [22, с. 105-106].

«Властивість істини, сказав Гюго, ніколи не доходить до крайнощів» [3, с. 126].

Саме опозиція іншого способу утримує кожен з них у межах розуму й здорового глузду [14, с. 57].

Творча громадська діяльність була завжди вільною діяльністю особистості, тоді як суспільний примус, в якій би формі він не виявлявся, може діяти лише регулюючим, але ніяк не творчим чином [4, с. 47].

Важливе значення має також з'ясування викликів і перспектив для інтелектуальної свободи у масових суспільствах. У цьому контексті варто звернути увагу на існуючі загрози для права людини на індивідуальність, що існують в сучасному світі.

Ми живемо в світі коротких текстів, лайків, твіттеру, які ми “неправильно” читаємо. Людина, відкриваючи текст, після трьох перших рядків думає, що може його критикувати та коментувати. Люди відучилися розуміти. Сто знаків – це багато, а тисяча – це надто багато. Діалог стає можливим та ефективним, коли цінують думку експертів. Коли співрозмовники беруть до уваги всі версії правди. Проте нинішній час – відкидання авторитетів. Їм часом роблять ситуативні компліменти, а при виборі рішень їхня думка не є авторитетною. У міжлюдському спілкуванні спрацьовує ефект Фейсбуку, коли думка експерта тут же висміюється критичним постом невігласа, який збирає більше лайків, ніж автор, оскільки його думка емоційніша. Отож думка експерта буде впливовою лише тоді, коли інші люди будуть готові до неї прислухатися [19].

Пандемія підкреслила те, що і так уже існувало — проблему спілкування, стосунків і взагалі психічної адаптації в епоху високорозвинутих технологій, які породили надшвидкий темпоритм життя. Ще Вальтер Бенямін казав, що людство так і не подолало свій страх перед модернізацією і технічним прогресом. Психіка ж запускає захисні механізми. Це вигорання, втома, необхідність відпочинку. Або, може, втрата глибинного зв'язку з Іншим, екзистенційна самотність, яку ніхто не хоче назвати її справжнім іменем [13].

Думати в метушні чи в колективі неможливо. Для думання потрібна самотність. А “нормальна” людина сьогодні лягає спати з телефоном і з ним же прокидається – з приладом, який допомагає нам спілкуватися. Думка, що можна провести час у тиші і на самоті, багатьох лякає. Сучасні люди хибно асоціюють самоту із самотністю, і тому бажання самозаглибитись часто трактується як спроба втекти від життя [7].

Слово «самотність» означає комплекс почуттів соціальної «ізоляції», соціальної «відокремленості» індивідуума щодо об'єктів свого спілкування. Цей комплекс соціальної «ізоляції» виступає, як контраст до почуття спілкування. Зміна в індивідуумі повинна бути такою, що внаслідок її деякі, *resp.* [*resp.* скор. *respective*, означає: «або ж за певних обставин, за певних умов»] всі об'єкти спілкування в тому чи іншому вигляді залишають індивідуума або відштовхують його від себе, або ж, що ця зміна змушує самого індивідуума «піти» від об'єктів спілкування. Всі почуття ізоляції супроводжуються, принаймні мінімально, почуттям

«примушеності бути одним», «бажанням бути не одним» і «бажанням бути разом», тому що почуття спілкування поряд з почуттями «відлюдкуватості» майже завжди містять, принаймні мінімально, і почуття «товариськості». Почуття «відкинутості», «покинутості», «роз'єднаності», взявши гору над позитивними почуттями «ізоляції», доводять стан «самоти» («Einsamkeit») до стану «самотності» («Vereinsamung»). Негативний момент «розлученості» виступає в «самотності» багато сильніше, ніж в «самоті» [2, с. 2-3].

З огляду на зазначене ми вважаємо за необхідне запропонувати законодавчо закріпити право на інтелектуальну свободу як невід'ємну частину права людини на індивідуальність. Ми пропонуємо сформулювати законодавче визначення права фізичної особи на інтелектуальну свободу таким чином: «Фізична особа має право на інтелектуальну свободу – право на розвиток свідомого ставлення до себе й до світу, на реалізацію творчої особистої ініціативи, на розумове зростання, в тому числі шляхом дискусії. Фізична особа є вільною від суджень, понять, почуттів та упереджень оточуючої думки, доки вона не заподіє шкоду іншим».

З нашої точки зору, посприяти розв'язанню проблем, пов'язаних із захистом права людини на інтелектуальну свободу, можуть такі заходи:

пропонується додати до статті 300 Цивільного кодексу України нову частину 3 і викласти її в такій редакції: «Фізична особа має право на інтелектуальну свободу – право на розвиток свідомого ставлення до себе й до світу, на реалізацію творчої особистої ініціативи, на розумове зростання, в тому числі шляхом дискусії. Фізична особа є вільною від суджень, понять, почуттів та упереджень оточуючої думки, доки вона не заподіє шкоду іншим»;

пропонується додати до статті 309 Цивільного кодексу України нову частину 3 і викласти її в такій редакції: «Фізична особа має право на ознайомлення з інформацією про особистий досвід людини, що стала учасником, жертвою або свідком військового конфлікту за її згодою задля створення літературних та художніх творів».

Посилання:

1. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: монографія. За ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової; НУ ОЮА. Одеса: Юридична література, 2018. 248 с.
2. Гольцапфель, Р. Панидеал (Panideal). Психология социальных чувств 1909 г. Предисл. Эрнста Маха; пер. с нем. с биогр. введ. Владимира Астрова; изд. Пантелеева Л. Ф. СПб.: Тип. М. Меркушева, 1909. XLIX, 238 с.
3. Гюйо Ж. М. Искусство с социологической точки зрения. Перев. Д. А. М. Санкт-Петербург: Типография Товарищества «Народная польза», 1900. 464 с.
4. Еллинек Г. Права меньшинства. Перев. Е. Троповского под редакцией М. О. Гершензона. Москва: Издание М. и С. Сабашниковых, 1906. 56 с.
5. Заїка Ю. Захист честі та гідності за законодавством країн континентальної Європи // Історико-правовий часопис. 2017. №2 (10). С. 70-75. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13903/1/14%20zaika.pdf> (дата звернення: 01.05.2023)
6. Кодинець А. О. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин: моногр. Київ: Алерта, 2016. 582 с.
7. Колективний мозок чи самотність... // Matrix-divergent: веб-сайт. 2019. Дата розміщення: 18.09.2019. URL: <https://matrix-info.com/kolektyvnyj-mozok-chy-samotnist/> (дата звернення: 01.05.2023)
8. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві: моногр. Київ: «Київський університет», 2006. 463 с.
9. Куге А., Лагунина И., Граховац Г., Дракулич С. Судьба фильма Анджелины Джоли в Боснии. Радио Свобода. Программы. Время и мир. Запис радіоефіру від 20 жовтня 2010 р. URL: <https://www.svoboda.org/a/2197641.html>. Назва з екрану.
10. Кулініч О. О. Право фізичної особи на власне зображення: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Одеса: Юридична література, 2016. 624 с.
11. Кулініч О. О., Мазуренко С. В., Беседіна Н. В. Створення та поширення фотографічних творів з зображенням фізичних осіб: проблеми теорії і практики: монографія. Одеса: Юридична література, 2017. 104 с.
12. Кушакова-Костицька Н. В. Право на інформацію в інформаційну епоху (порівняльне дослідження): монографія. За наук. ред. М. В. Костицького. Київ: Логос, 2018. 302 с.
13. Луцишина О. Культура, епоха, гаджет // NV: електрон. версія журн. 2021. Дата розміщення: 22.01.2021. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/tehnologiji-karantin-yak-zminilosya-spilkuvannya-ta-stosunki->

ostanni-novini-50137082.html (дата звернення: 01.05.2023)

14. Міл Дж. Ст. Про свободу: Есе. Пер. з англ. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.

15. Мюллер-Лиер Ф. Социология страданий. Ред. и пер. с нем. П. М. Берман. Л. : «Земля и Фабрика», 1925. 269 с.

16. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. Вісник Національної академії правових наук. 2021. № 1. С. 15–23. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(1\).2021.15-23](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(1).2021.15-23).

17. Правова доктрина України: у 5-ти т. Т. 3. Доктрина приватного права України / Н. С. Кузнецова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик та ін.; за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Харків: Право, 2013. 760 с.

18. Прудон П. Ж. Искусство, его основание и общественное назначение. Перевод с последнего издания с примечаниями и вступительной статьей А. П. Федорова. СПб. : Типография Дома призрения малолетних бедных, 1895г. VII, 368 с.

19. Самохвалова Л. Про фейсбучні ристалища, здатність чути іншого та маніпуляції // Укрінформ. 2020. Дата розміщення: 11.09.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3097581-pro-fejsbusni-ristalisa-zdatnist-cuti-insogo-ta-manipulacii.html> (дата звернення: 01.05.2023)

20. Сліпченко, С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : моногр. Харків : Діса плюс, 2013. 552 с.

21. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. Відп. ред. Я. М. Шевченко. Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. 626 с.

22. Тард Г. Сущность искусства = (L'art et la logique). Перев. с фр. под ред. и с предисл. Л. Е. Оболенского. Санкт-Петербург : Издание В. И. Губинского, 1895. 112 с.

Статтю було подано	25.05.2023	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	21.06.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	30.06.2023	The article was accepted